

BESIVYSTANČIOMS ŠALIMS TAIKOMI PREKYBOS REŽIMAI

ES vystymosi politikoje pabrėžiama prekybos svarba ir daugiausia dėmesio skiriama šalims, kurioms labiausiai reikia pagalbos. Pagal bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemą kai kurioms prekėms iš besivystančių šalių suteikiama galimybė patekti į ES rinką lengvatinėmis sąlygomis. Ekonominės partnerystės susitarimai užtikrina lengvatinį prekybos režimą Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėms, o programa „Viskas, išskyrus ginklus“ taikoma mažiausiai išsivysčiusioms šalims. Ši sistema atitinka Pasaulio prekybos organizacijos taisykles.

TEISINIS PAGRINDAS

Bendros prekybos politikos (BPP) teisinis pagrindas yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 207 straipsnis. SESV 188 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad įgyvendinant BPP taikoma įprasta teisėkūros procedūra, pagal kurią reikia gauti Parlamento pritarimą.

Pagal SESV 218 straipsnį Parlamento pritarimo reikia norint sudaryti tarptautinius prekybos susitarimus, pavyzdžiui, ekonominės partnerystės susitarimus (EPS). Parlamentas įgijo daugiau galių ne tik pagal Lisabonos sutartį, pagal kurią išplečiama įprastos teisėkūros procedūros taikymo sritis, bet ir dėl dabartinės Parlamento kadencijos praktikos. Dėl Parlamento nuolatinio pasiryžimo didinti skaidrumą prekybos derybose Komisijos pirmininkas J. C. Juncker savo 2017 m. rugsėjo mėn. pranešime apie Sąjungos padėtį paskelbė, kad visi derybų įgaliojimai bus išslaptinti.

ES PREKYBA IR VYSTYMASIS

2012 m. ES komunikate [„Prekyba, augimas ir vystymasis. Prekybos ir investicijų politikos pritaikymas šalims, kurioms pagalbos reikia labiausiai“](#) matomi dideli ES prekybos ir vystymosi paradigmos pokyčiai. Nors pagal šį komunikatą vystymosi strategijose didžiausias dėmesys vis dar buvo skiriamas prekybai, jame pabrėžta, kad vis labiau būtina diferencijuoti besivystančias šalis ir daugiau dėmesio skirti šalims, kurioms pagalbos reikia labiausiai. Šiuo komunikatu siekta stiprinti prekybos ir vystymosi politikos priemonių (pavyzdžiui, ES politikos suderinamumo vystymosi labui principo ir 2011 m. Pokyčių darbotvarkės komunikato^[1]) sinergijas, be to, dar kartą patvirtinti pagrindinių ES vertybių (pavyzdžiui, žmogaus teisių) svarbą.

Daugiašaliu lygmeniu ES remia Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) vystymosi darbotvarkę, inicijuotą Dohoje 2001 m. 2015 m. spalio mėn. ES ratifikavo per Balyje

[1] „ES vystymosi politikos poveikio didinimas. Pokyčių darbotvarkė“ ([COM\(2011\)0637](#)).

vykusią devintąją PPO ministrų konferenciją sudarytą prekybos lengvinimo susitarimą, kuris yra itin svarbus besivystančioms ir jūros pakrantės neturinčioms šalims. 10-ojoje PPO ministrų konferencijoje ES kartu su keliomis kitomis PPO narėmis aktyviai kėlė kitus klausimus, svarbius besivystančioms šalims. Tačiau 2017 m. gruodžio mėn. Buenos Airėse vykusio 11-oji PPO ministrų konferencija nedavė rezultatų, taigi ir nebuvo kitų su besivystančiomis šalimis susijusių išdavų.

[Pagalbos prekybai](#) iniciatyva, paskelbta 2005 m. gruodžio mėn. PPO ministrų konferencijoje, papildė Dohos vystymosi darbotvarkę ir padeda stiprinti prekybos pajėgumus, siekiant skatinti augimą ir kovoti su skurdu. 2007 m. ES priėmė [strategiją](#), kuri atnaujinta, kad atitiktų [JT darbotvarkę iki 2030 m.](#), ES [konsensuą dėl vystymosi ir Visuotinę ES strategiją](#). 2017 m. liepos mėn. Komisija paskelbė [ataskaitą](#), kurią 2017 m. lapkričio mėn. papildė naujas [komunikatas](#). 2017 m. gruodžio 11 d. Taryba priėmė dėl jo išvadas, o Parlamentas 2017 m. rugpjūčio mėn. surengė [klausymą](#).

BENDRŲJŲ MUITŲ TARIFŲ LENGVATŲ SISTEMA

[Bendrujų muitų tarifų lengvatų sistemos](#) (BLS) paskirtis – sudaryti besivystančioms šalims ir teritorijoms palankesnes sąlygas patekti į ES rinką, jų prekėms taikant mažesnius muitų tarifus. Iš pradžių ES taikė vienašales muitų tarifų lengvatas, kad besivystančioms šalims suteiktų papildomų pajamų iš eksporto, kurias jos galėtų reinvestuoti į savo tvarų vystymąsi. Atlikus 2012 m. reformą^[2] bendrujų muitų tarifų lengvatų sistema buvo labiau nukreipta į tas šalis, kurioms labiausiai reikia pagalbos, t. y. mažiausiai išsivysčiusias šalis, išlaikant tris sistemos sudedamąsias dalis. Pirmasis elementas – [standartinė](#) BLS. Tai autonominis prekybos susitarimas, pagal kurį ES vienašališkai sudaro lengvatines galimybes (mažesnių arba nulinių muitų tarifų pavidalu) tam tikras trečiųjų valstybių prekes teikti ES rinkai. Antrasis elementas – [BLS+](#), speciali skatinamoji priemonė, pagal kurią pažeidžiamoms šalims, ratifikavusioms ir įgyvendinančioms tarptautines konvencijas, susijusias su žmogaus ir darbo teisėmis, aplinka ir geru valdymu, siūlomi sumažinti muitų tarifai. Trečiasis elementas – iniciatyva [„Viskas, išskyrus ginklus“](#), pagal kurią 48 mažiausiai išsivysčiusioms šalims užtikrinama galimybė be muitų ir apribojimų kvotomis teikti ES rinkai visus produktus, išskyrus ginklus ir amuniciją.

Buvo sugriežtinti tinkamumo standartinėi BLS (pagal kurią muitai sumažinami maždaug 66 proc. visų tarifų eilučių) kriterijai – ji taikoma tik labiausiai pažeidžiamoms šalims, priklausančioms mažų ir vidutinių pajamų šalių grupei. Dėl šios priežasties naudos gavėjų grupė gerokai sumažėjo (nuo 176 iki 23 2016–2017 m. laikotarpiu ir 2019 m. apėmė 16 šalių) – šalims, kurias Pasaulio bankas priskiria didelių pajamų arba didesnių nei vidutinių pajamų šalims, sistema palaipsniui pradėta netaikyti.

Pagal specialią tvaraus vystymosi ir gero valdymo skatinamąją priemonę, BLS+, pažeidžiamomis laikomoms besivystančioms šalims vis dar siūlomi nuliniai muitų tarifai maždaug 66 proc. visų tarifų eilučių, kurioms taikomos lengvatos pagal standartinę BLS. Tačiau ši sistema taikoma tuo atveju, jei ratifikuotos ir įgyvendinamos 27 tarptautinės konvencijos, susijusios su tvarių vystymusi, įskaitant pagrindines žmogaus

---

[2]2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 978/2012, kuriuo taikoma bendrujų muitų tarifų lengvatų sistema ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 732/2008, OL L 303, 2012 10 31, p. 1.

teisių konvencijas, darbo teisių konvencijas, tam tikras konvencijas dėl aplinkos apsaugos ir dėl kovos su neteisėta narkotikų gamyba ir prekyba jais. Jei šie reikalavimai nevykdomi, tarifų nuolaidų taikymas laikinai nutraukiamas. Į naudos gavėjų sąrašą įtrauktos aštuonios šalys. Šios dvi bendrosios lengvatų sistemos priemonės galios iki 2023 m. gruodžio mėn.

Pagal iniciatyvą „Viskas, išskyrus ginklus“ muitai ir kvotos neribotos trukmės laikotarpi netaikomi visiems produktams, išskyrus iš 48 mažiausiai išsivysčiusių šalių importuojamus ginklus ir amuniciją. Trisdešimt keturios iš šių šalių yra Afrikoje, aštuonios – Azijoje, penkios – Ramiojo vandenyno regione ir viena – Karibuose (Haitis). Visoms šalims, pasirašiusioms ir ratifikavusioms laisvosios prekybos susitarimus (LPS) su ES, savaime nustoja galioti lengvatinis režimas, nesvarbu, koks jų išsivystymo lygis.

EKONOMINĖS PARTNERYSTĖS SUSITARIMAI

Pagal 2000 m. Kotonu susitarimą sudaromi ekonominės partnerystės susitarimai (EPS) tapo pagrindine priemone, kuria skatinama prekyba tarp ES ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) regionų. EPS yra pagrindiniai ES ir AKR valstybių prekybos santykių elementai, taip pat vienas iš trijų Kotonu susitarimo ramsčių, be to, jie parengti taip, kad atitiktų PPO reikalavimus. EPS palaipsniui pakeis ES vienašalį lengvatinės prekybos režimą.

Derybos dėl EPS pradėtos 2002 m. ir buvo tikimasi jas baigti iki 2008 m. Kadangi derybų procesas truko daug ilgiau nei tikėtasi, ES priėmė Patekimo į rinką reglamentą, siekdama, kad iki 2014 m. būtų užtikrinta laikina patekimo į rinką tvarka. Vėliau šio reglamento galiojimas pratęstas dar dviem metais (iki EPS sudarymo, pasirašymo ir ratifikavimo). Šiuo procesu nepasiekta planuoto regioninio matmens, nes Patekimo į rinką reglamento galiojimo pabaigos dieną (2016 m. spalio 1 d.) tik dviejuose regionuose visos valstybės buvo pasirašiusios EPS (jie dar neratifikuoti) ir tik vienas regioninis EPS buvo įsigaliojęs. EPS turėtų išlikti net ir 2020 m. vasario mėn. nustojus galioti Kotonu susitarimui. Jie bus svarbi partnerystės po Kotonu susitarimo dalis.

DABARTINĖ PADĖTIS[3]

EPS su [AKR valstybių Karibų grupės forumu](#) (CARIFORUM) buvo pirmasis 2008 m. spalio mėn. planuotas pasirašyti regioninis susitarimas. Parlamentas jam pritarė 2009 m. kovo 25 d. Jis šiuo metu preliminariai galioja (nuo 2010 m. reguliariai vyksta jungtinių EPS institucijų posėdžiai). Susitarimas pirmą kartą peržiūrėtas 2015 m. ir paskutinis jungtinių institucijų posėdis vyko 2018 m. gruodžio mėn. Kastyje (Sent Lusija), o Jungtinė ministrų taryba susitiks 2019 m. pabaigoje arba 2020 m. pradžioje.

[Vakarų Afrika](#). 2014 m. vasario mėn. baigtos ES ir šešiolikos Vakarų Afrikos šalių derybos dėl regioninio EPS ir tekstas parafuotas 2014 m. birželio 30 d. 2014 m. liepos 10 d. jam pritarė Vakarų Afrikos valstybių ekonominės bendrijos (ECOWAS) valstybių vadovai. EPS pasirašė visos ES valstybės narės ir penkiolika Vakarų Afrikos valstybių, išskyrus Nigeriją. 2017 m. rugpjūčio 9 d. Mauritanija ir ECOWAS pasirašė asociacijos susitarimą, kuriame apibrėžtas šios šalies dalyvavimas ECOWAS prekybos politikoje, įskaitant EPS. Tuo tarpu Dramblio Kaulo Krantas ir Gana dvišalius laikinuosius EPS pasirašė atitinkamai 2008 m. lapkričio 26 d. ir 2016 m. liepos 28 d. Parlamentas pritarė

šiam susitarimui 2016 m. gruodžio 1 d. ir abu laikinieji susitarimai yra preliminariai taikomi. Paskutiniai Jungtinio laikinojo EPS komiteto posėdžiai Dramblio Kaulo Krante ir Ganoje atitinkamai vyko 2018 m. kovo mėn. Abidžane ir 2018 m. sausio mėn. Akroje. Kiti posėdžiai vyks 2019 m. pirmąjį pusmetį.

[Centrinė Afrika](#). Vienintelė Centrinės Afrikos valstybė, pasirašiusi EPS su ES, yra Kamerūnas (pasirašė 2009 m. sausio 15 d.). Parlamentas pritarė šiam susitarimui 2013 m. birželio mėn. 2014 m. liepos mėn. Kamerūno parlamentas ratifikavo šį susitarimą ir jis pradėtas preliminariai taikyti nuo 2014 m. rugpjūčio 4 d. Ketvirtasis EPS komiteto posėdis įvyko 2019 m. vasario mėn. Jaundėje (Kamerūnas) ir kitą posėdį numatyta surengti 2019 m. gruodžio mėn. Briuselyje. Tuo tarpu vyksta regiono ir ES dialogas dėl kitų Centrinės Afrikos šalių prisijungimo, tačiau regioninis EPS dar nėra pasirašytas.

[Rytų ir Pietų Afrika](#). 2009 m. keturios regiono šalys (Mauricijus, Seišeliai, Zimbabvė ir Madagaskaras) pasirašė EPS, kuris preliminariai taikomas nuo 2012 m. gegužės 14 d. Parlamentas pritarė šiam susitarimui 2013 m. sausio 17 d. Prie susitarimo gali prisijungti ir kitos šalys. Komorai jį pasirašė 2017 m. liepos mėn. Įvyko septyni Rytų ir Pietų Afrikos ir ES laikinojo EPS komiteto posėdžiai (paskutinis iš jų – 2019 m. sausio mėn. Briuselyje) ir kitą posėdį numatyta surengti 2019 m. pabaigoje Seišeliuose.

[Rytų Afrikos bendrija](#) (EAC). 2014 m. spalio 16 d. sėkmingai baigtos derybos dėl regioninio EPS. 2016 m. rugsėjo 1 d. Kenija ir Ruanda pasirašė šį EPS. Jį pasirašė ir ES valstybės narės bei ES. Kenijoje ir Ruandoje vyksta šio susitarimo ratifikavimo procesas. Uganda ir Burundis aktyviai svarsto galimybę pasirašyti EPS. 2016 m. lapkričio 11 d. Tanzanijos parlamento nariai, deja, nubalsavo prieš EPS ratifikavimą. 2019 m. vasario mėn. Rytų Afrikos bendrija susitarė surengti tolesnes diskusijas su ES kai kurioms Rytų Afrikos bendrijos valstybėms narėms rūpimais klausimais.

[Pietų Afrikos vystymosi bendrija](#) (SADC). Po 10 metų trukusių derybų 2014 m. liepos mėn. derybos dėl EPS sėkmingai užbaigtos. Susitarimą 2016 m. birželio mėn. pasirašė ES ir SADC EPS grupė, kurią sudaro šešios iš penkiolikos SADC narių (Botsvana, Lesotas, Mozambikas, Namibija, Svazilandas ir Pietų Afrika). Susitarimas preliminariai įsigaliojo 2016 m. spalio mėn. po to, kai 2016 m. rugsėjo mėn. jam pritarė Parlamentas. Mozambikas susitarimą ratifikavo 2017 m. balandžio mėn. Angola turi stebėtojos statusą ir gali prisijungti prie susitarimo ateityje. Pirmasis jungtinio Prekybos ir vystymosi komiteto posėdis įvyko 2017 m. vasario mėn., o antrasis posėdis – 2017 m. spalio mėn. Trečiasis įvyko 2018 m. vasario mėn. Preliminariai įsigaliojus šiam susitarimui šalys pradėjo spręsti su įgyvendinimu susijusius klausimus, įskaitant stebėseną ir pilietinės visuomenės dalyvavimą bei susitarimo institucinę struktūrą. Pirmasis Jungtinės tarybos posėdis įvyko 2019 m. vasario mėn. Keiptaune (Pietų Afrika) ir jame buvo priimta EPS [institucinė struktūra](#).

[Ramiojo vandenyno regionas](#). 2009 m. liepos mėn. ES ir Papua Naujoji Gvinėja pasirašė EPS, o 2009 m. gruodžio mėn. šį susitarimą pasirašė Fidžis. Parlamentas pritarė šiam susitarimui 2011 m. sausio mėn. 2011 m. gegužės mėn. EPS ratifikavo Papua Naujosios Gvinėjos parlamentas, o 2014 m. liepos mėn. Fidžis nusprendė pradėti EPS preliminariai taikyti. 2018 m. liepos mėn. Tonga pareiškė ketinimą prisijungti prie EPS. Vyksta derybos su Saliamono Salomis, o Samoa neseniai

užbaigė prisijungimo prie EPS procesą, susitarimas laikinai taikomas nuo 2018 m. gruodžio mėn. Šeši ES ir Ramiojo vandenyno valstybių laikinojo EPS Prekybos komiteto posėdžiai vyko: 2011 m. balandžio mėn. ir 2012 m. vasario mėn. Port Morsbyje, 2013 m. liepos mėn., 2015 m. birželio mėn. ir 2017 m. spalio mėn. Briuselyje. Paskutinis Prekybos komiteto posėdis įvyko 2018 m. spalio mėn. Briuselyje ir kitą posėdį numatyta surengti 2019 m. viduryje.

Gonzalo Urbina Treviño

04/2019

